

Múzejné noviny

VYCHÁDZAJÚ PRI PRÍLEŽITOSTI MEDZINÁRODNÉHO DŇA MÚZEÍ

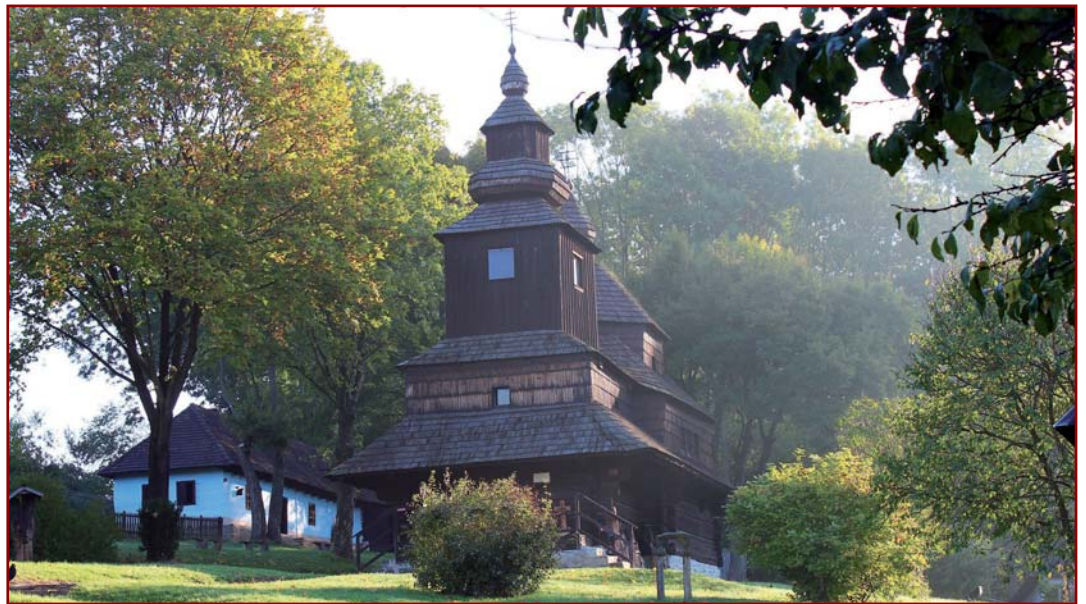
HUMENNÉ, MÁJ 2014

V krátkom časovom horizonte si Vihorlatské múzeum pripomína tridsať rokov existencie skanzenu, nedávne štvrtstoročie trvania osláv Medzinárodného dňa múzeí, dvadsaťročnú tradíciu Karpatskej kraslice, desiaty jubilejný ročník cyklu vianočných popudjatí Vianoce v múzeu. V celospoločenskom meradle participuje múzeum na prípravách múzejnej širokospektrálnej výstavy k spomienkovému výročiu storočnice vypuknutia prvej svetovej vojny v Európe a priamych bojov v našom regióne.

Týchto niekoľko významných míľnikov v regionálnej histórii i našej múzejnej činnosti nás opätovne zaväzuje k aktívnemu vstupovaniu do vlastných dejín – vedecky, s historickou pamäťou a spoločenskou zodpovednosťou. Vo svojej činnosti si s plnou vážnosťou uvedomujeme, že v žiadnom historickom období, akokoľvek pre ľudstvo prínosnom alebo tragickom, nenastáva „koniec dejín“. Dejiny pokračujú stále a úlohou múzeí a histórie ostáva dôstojne sa vysporiadať s akoukoľvek účasťou v aktuálnom živote svojej doby. Podstata múzejnej práce vychádza z múzejných zbierok – ich autenticity a preto aj potreby ich zhromažďovania a vedeckého spracovávaní. Našou úlohou nie je určovanie správnosti dejov ani hľadanie objektívnej pravdy – úloha múzeí nespočíva len v poznávaní veľkých dejinných pohybov, ale aj „každodennosti“ historickej doby – malých príbehov obyčajných ľudí a všedných vecí.

Múzejné zbierky sú nenahraditeľnými originálmi a vnášajú do múzeí život. Ich význam spočíva v tom, že samotná pamäť múzejnej pamiatky je v určitom zmysle živá, a teda mocensky nemanipulovateľná. To je dôvod, prečo potrebujeme uchrániť slovesné tradície, staré remeslá, prečo opatrujeme skanzen ako pamäť historickej doby, prečo pátrame v zabudnutých dejinách „starých“ vojen po hrdinských i obyčajných osudoch našich otcov a dedov... Máme zodpovednosť za uchovávanie pamätí a zachovávanie zmyslu pre prežívanie reality – a to vôbec nie je málo.

Fedič
riaditeľ múzea

Tridsať rokov skanzenu v Humennom

Dňa 1. mája 1984 bola verejnosti sprístupnená Expozícia ľudovej architektúry a bývania (skanzen) v Humennom. V priebehu posledných piatich rokov navštívilo skanzen takmer štyridsať tisíc domácich a zahraničných návštevníkov. Autentické prostredie skanzenu sa od tohto dňa stalo synonymom uchovávaní a prezentácie hmotných i duchovných pamätihodností ľudovej kultúry regiónu.

Areál expozície sa nachádza v centrálnej časti mesta Humenné na ploche lesoparku v tesnej blízkosti renesančného kaštieľa. Členitý terén lesoparku vystihuje charakter krajiny Horného Zemplína, ktorého ľudovú architektúru i ďalšie prvky ľudovej slovesnosti expozícia prezentuje. Samotná expozícia sa rozprestiera na ploche necelých dvoch hektárov. Po takmer ôsmich rokoch budovania skanzenu je tu sústredených sedemnást najtypickejších stavieb z regiónov severovýchodného Slovenska. Objekty v sebe nesú charakteristiku staviteľstva východo-

karpatskej oblasti, kde hlavnými stavebnými materiálmi boli drevo, hlina, kameň a slama.

Najstarší obytný dom pochádza z konca 19. storočia pôvodne z Klenovej. Príkladom úzkeho spojenia obydli so živnosťou je napríklad vodný mlyn z Vyšnej Jablonky z obdobia začiatku mi-

vote roľníka významné miesto.

Nerozlučne spätá s obytným a hospodárskym staviteľstvom bola sakrálna architektúra. V expozícii je zastúpená dreveným kostolíkom svätého Michala archanjela z roku 1764. Kostolík pochádza z Novej Sedlice, pôvodne bol vystavený bez jediného klinca. V jeho interiéri sa nachádza barokový etážový ikonostas z polovice 18. storočia. Kostolík má trojpristorovú dispozíciu – polygonálne presbytérium, štvorcovú loď a takzvaný „babinec“. Patrí medzi národné kultúrne pamiatky Slovenska. Dnes sa v ňom príležitostne konajú bohoslužby.

Počas tridsiatich rokov predstavuje skanzen priestor pre dokumentáciu kultúrno-historického dedičstva, zážitkové vzdelávanie i oddych. Každoročne sa stáva tradičným dejiskom kultúrnych podujatí. Predmety z minulosti sa vďaka záujmu návštevníkov skanzenu stávajú oživenou históriou – žijúcim prameňom pre regionalistiku i regionálnu spolupatričnosť.

Mgr. Vasil Fedič

Boje v okresoch Snina, Humenné a Medzilaborce

Počas prvej svetovej vojny bola severovýchodná časť Slovenska (v rámci terajšieho územia Slovenska) jediným územím, ktorým prechádzal front a kde sa bezprostredne bojovalo. Ostatné územia Slovenska boli od priamych vojnových bojov ušetrené.

Boje v Karpatoch prebiehali od jesene 1914 do jari 1915. Táto unikátna vojenská operácia prvej svetovej vojny s veľkými vojenskými zoskupeniami v náročnom teréne Karpát nielenže zasadne ovplyvnila vývoj na východnom fronte, ale aj výrazne determinovala ďalší politický a spoločenský vývoj v celoeurópskom kontexte. O tom, že sa boje presunú cez karpatské hrebene a zasiahnu aj náš región, sa

v podstate rozhodovalo v tzv. Haličskej bitke. Ruské vojská

v tom čase zatlačili rakúsko-uhorskú armádu za rieky Vislu a Dunajec. Dňa 15. septembra 1914 obklúčili pevnosť Przemysl a postupovali ku Karpatom. Severovýchodné oblasti Slovenska sa stali dôležitým tylovým územím, ktorým viedlo zásobovanie rakúsko-uhorskej armády a spätný odsun ranených.

Koncom novembra 1914 došlo pre civilné obyvateľstvo v našom regióne k dramatickej zmene. Generál Alexej Alexejevič Brusilov so svojou 8. armádou zaútočil na Užocoký a Lupkovský priesmyk a na prechod pri haličskej obci Cisna. Dňa 20. novembra 1914 prekročili v oblasti Lupkovského priesmyku ruské vojská Karpaty a ako prvé na slovenskom území obsadili obce Ruské a Zvala. O deň neskôr aj obce Starina a Osadné. Po ťažkých bojoch za použitia delostrelectva v Stakčine, začala ruská armáda údolím Cirochy smerovať na Humenné. Dňa 22. novembra ovládla Sninu. Posledný pokus o zastavenie ruského útoku smerom na Humenné sa odohral 22. novembra 1914 v Kamenici nad Cirochou. Po niekoľkohodinovom krvavom boji však museli rakúsko-uhorské vojská nakoniec ustúpiť. Najväčšie obete si vyžiadal útok „na bodáky“ v priestore terajšieho letiska. Po obsadení Humenného dňa 23. novembra 1914 bol ruský útok zastavený pred Brekovom. Po nasledujúcich protiútokoch rakúsko-uhorskej armády bola 48. divízia generála Kornilova prakticky obklúčená a po ťažkých ústupových bojoch sa L. Kornilov 2. decembra 1914 vrátil k svojim.

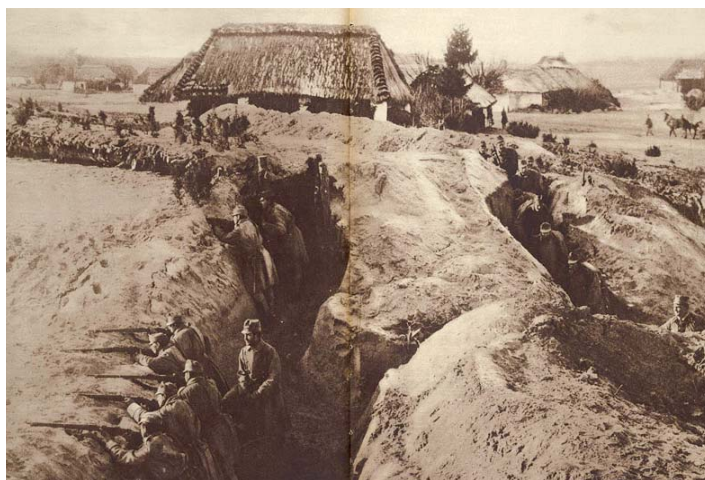
Druhýkrát sa frontová línia presúvala územím nášho regiónu v zime 1915, keď sa pohol celý karpatský front. Po ruskom obsadení Čertižného a Habury dňa 5. februára 1915 ustúpili rakúsko-uhorské vojská aj z Medzi-

Pred 100 rokmi vypukla prvá svetová vojna

laboriec. Za neustálych bojov sa front v našom regióne stabilizoval na čiare Krásny Brod, Čabalovce a Výrava.

Kapitulácia pevnosti Přemysl dňa 22. marca 1914 umožnila generálovi Brusilovovi novú ruskú ofenzívu v Karpatoch. Na východ od údolia Laborca sa začalo bojovať 24. marca 1915. Priestor medzi Výravou a Svetlicami mal byť využitý na prelomenie rakúsko-uhorského frontu. Zima roku 1915 bola v Karpatoch dlhá a neobyčajne chladná. V polovici marca ešte mrzlo. Svedectvo o tom, aké ťažké a krvavé boje sa odohrávali v katastri týchto obcí prinášajú dodnes údaje o troch vojenských cintorínoch, kde je pochovaných 2 804 rakúsko-uhorských, ruských a nemeckých vojakov. Bezmála 10 000 vo-

Vojna vtrhla priamo do dedín

jakov bolo ranených alebo zajatých. Bol to tragický dôsledok takmer nepretržitej bojovej ofenzívy, keď útok striedal útok, pričom väčšina útokov končila bojom na bodáky.

V spomienkach ruský generál Denikin boje v Karpatoch popisuje takto: „Nikdy nezaбудnem na toto hrozné bojové pole. Počas celého pochodu mojich streleckých jednotiek, sme na každom kroku videli zo snehu vyčnievajúce nehybné ľudské tela. V rukách ešte zvierali zbrane. Stuhli v pózach,, v akých ich zastihla nepriateľská guľka. A medzi nimi, zabárajúc sa v snehu, potkýnajúc sa o mŕtvych, skrývajú sa za ich telá, predieľali sa živí v ústrety smrti...“.

Katastrofu pre ruskú armádu znamenala tzv. gorilkotarnovská bitka (1. mája 1915), ktorou sa začala ofenzíva rakúsko-uhorskej a nemeckej armády. Aby sa ruská armáda vyhla obliehaniu, musela okamžite ustúpiť

zo svojich pozícií v Karpatoch, ktoré v zime tak dlho a ťažko získavala. Takto sa vo svojich spomienkach k tejto udalosti vrátil generál Denikin:

„Krv tuhne v žilách pri pomyslení na to, že tieto výšiny, ktoré nás stali potoky krvi, budeme dobýjať opätovne“.

Ruská armáda svoje pozície už nezískala. Jej ústupom začiatkom mája 1915 sa priame boje prvej svetovej vojny v našom regióne skončili. Vojna však zanechala hrozné stopy. Vojnové následky boli katastrofálne a dlhotrvajúce. Zničené mestá a obce, spustošená krajina zaplnená tisíckami vojnových hrobov, masových i jednotlivých. Ľudia žili z veľmi skromných zásob a v zničených obydliach. Rýchlo sa tu šírili rôzne infekčné choroby.

Urputné boje prvej svetovej vojny v úzkych priesmykoch Karpát priniesli obrovské straty pre bojujúce znepriatelené armády. Padlých veľmi často nestihli ani pochovať, a keď, tak len provizórne na plytkých hrobkoch rovno na miestach ich skonu. Neskôr na základe rozhodnutia velenia rakúsko-uhorskej armády sa po ústupe ruských vojsk z Karpát a západnej Haliče v máji 1915 začali zriaďovať spoločné vojenské cintoríny. V našom regióne padlých začali vyhľadávať, exhumovať a sústredovať na vopred určenom mieste až v roku 1916. Rôzne pramene uvádzajú, že v okrese Humenné, Snina a Medzilaborce je viac než 3 500 hrobov padlých v prvej svetovej vojne. Ide o jednotlivé i spoločné hroby a krypty pod chrámom v obci

Osadné. Bez rozdielu národností i vieroyznania našlo celkovo na našom území miesto posledného odpočinku takmer 22 000 vojnových obetí.

Mgr. Vasil Fedič

Brekov je ako hradná zrúcanina významnou pamiatkou fortifikačnej architektúry gotického a renesančného obdobia. Stojí na mieste slovanského hradiska z veľkomoravského obdobia. Na tomto mieste pravdepodobne v druhej polovici 13. storočia postavili kamenný hrad. Hrad chránil dôležitú cestu z juhu na sever do Poľska. Jeho zánik je spojený s povstaním Juraja Rákocziho v roku 1644.

Artefakty – okno do minulosti

V rokoch 2012 a 2013 prebiehal v rámci projektu na záchranu hradov Brekov a Jasenov na oboch hradných komplexoch archeologický výskum. Archeologické práce vykonávalo Vihorlatské múzeum v Humennom. Výsledky výskumu a nájdený zberný materiál múzeum spracúva a pripravuje k prezentácii.

ho dobyli a zničili vojská Juraja I. Rákocziho. Na podnet Gejzu Andrásyho bolo na začiatku 20. storočia niekoľko objektov zastrešených a hradobné múry boli zakonzervov-

obnovu hradov. Počas výskumov bol na hradoch získaný pozoruhodný nálezový materiál vypovedajúci o živote jeho obyvateľov v stredoveku. Najpočetnejšie sú zastúpené fragmenty úžitkovej keramiky – hlinených hrncov rôznych tvarov a veľkostí, džbánov, pokrievok, trojnožiek, pohárov, ale aj železné predmety (hlavne kince a stavebné kovania, pracky z opaskov), zlomky okenného tabuľového skla, kostené ihly, kamenná delová guľa a podobne.

Z Brekova pochádzajú aj nálezy dobových strieborných a medených mincí. Za unikátnu považuje múzeum jedinečnú a ucelenú kolekciu komorových kachlíc od gotiky až po neskorú renesanciu. Čelné steny kachlíc sú zdobené postavami šľachticov v dobových odevoch, erbom mesta Košíc i rôznymi variáciami rastlinných a geometric-

kých motívov. Zvyšky objavených murív v ďalších sondách prinášajú nové poznatky o tom, aká bola pôvodná podoba hradu i ako bol postupne prestavovaný. V sutinových zásypoch na Brekove boli objavené frag-

Hrad Brekov

Hrad Jasenov sa v písomných prameňoch prvýkrát uvádza v roku 1328 ako "castrum Jezew". Napriek dobrému opevneniu a výhodnej polohe nikdy nemal veľký strategický význam. V roku 1644

vané. Úplné dokončenie týchto prác znemožnila prvá svetová vojna.

Archeologické práce na oboch objektoch prebiehali formou cielej sondáže v nadväznosti na pripravovanú

Fragment kachlice nájdenej na hrade Brekov

menty ozdobných architektonických prvkov, renesančné kamenné ostenie dverí, zlomok kamenného reliéfu nesúceho pravdepodobne erb rodu Sečiansky (v rokoch 1624 – 1625 kapitán hradu), okenný preklad s textom SI DEUS PRO NOBIS QUIS CONTRA NOS (Ak je Boh s nami, kto je proti nám?), ktorý nájdeme v erbe Rákocziovcov.

PhDr. Ivana Strakošová

Na území Slovenska prebieha v súčasnosti lokalizácia trosiek lietadiel z čias druhej svetovej vojny a identifikácia letcov, ktorí vo vojnovom konflikte položili na našom území svoje životy. Vihorlatské múzeum vo svojej zbernej oblasti (okresov Humenné, Snina a Medzilaborce) k výsledkom celoslovenského bádania pripojí svoje doterajšie poznatky.

Už v čase svojho vzniku sa Vihorlatskému múzeu podarilo získať list vrtule zostreleného sovietskeho lietadla v okolí Medzilaboriec, letecký kanón nájdený v lokalite obce Ruské a neskôr pri obhliadke zistených miest havárií boli nájdené aj trosky samotných lietadiel. Tieto, väčšinou už len malé úlomky, však obsahujú hliníkové štítky s presnými výrobnými číslami, na základe ktorých môžeme aj po rokoch, hľadaním vo vojenských archívoch, identifikovať posádku. Doterajšie vedomosti potvrdzujú existenciu niekoľkých sovietskych lietadiel, zostrelených na našom území počas oslobodzovacích bojov.

Doložená je havária bojového lietadla Il-2 (Šturmovik) a stíhačky La-7 v Palote, kolízia lietadla Il-2 a ľahkého bombardéra Pe-2 v Ruskom a prieskumného lietadla Po-2 (Kukuruznik) v Zubnom. Posádku stíhačky La-7 tvoril iba jeden pilot, posádku Il-2 už pilot a zadný strelec,

(Ne)známi ľudia našej histórie

avšak bombardér Pe-2 mal okrem pilota a zadného strelca ešte tretieho člena posádky – dolného strelca. Aj posádku lietadla Po-2 tvorili dvaja ľudia – pilot a zadný strelec.

Otázka bojových lietadiel je pritom veľmi zaujímavá, pretože táto „zbraň“ predstavovala značnú údernú silu, ktorá nepriateľovi ničila vojenskú techniku, letiská, lietadlá, železničné a cestné uzly, pechotu a pod. Dnes však nepoznáme mená posádok lietadiel, ktoré v konkrétnych lokalitách havarovali. Podrobne je podchytená iba havária sovietskeho dopravného zásobovacieho lietadla pri obci Závada, kde zahynul kapitán V. M. Michalevič.

Ing. Vladimír Thomka

Návraty rodákov vo Vihorlatskom múzeu v Humennom

PAVOL MARKOVIČ

Doc. Pavol Markovič sa narodil 19. novembra 1924 v Čertižnom. V rokoch 1945 až 1949 študoval na Gymnázium v Humennom. V roku 1953 ukončil štúdium na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, odbor výtvarná výchova a ruský jazyk pod pedagogickým vedením G. Mallého, E. Lehotského, D. Milliho, B. Hoffstädtera, A. Günterovej-Majerovej a ďalších.

Po ukončení vysokoškolských štúdií pôsobil ako pedagóg na Pedagogickej škole v Prešove a zároveň externe prednášal úžitkové umenie na Vyššej pedagogickej škole v Prešove. V šesťdesiatych rokoch a začiatkom sedemdesiatych rokov pôsobil ako odborný asistent na Katedre výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove. V roku 1974 bol ocenený titulom „Zaslúžilý učiteľ“. Od roku 1975 sa stal vedúcim katedry, kde v roku 1989 získal docentúru. Zomrel 6. novembra 2006 v Prešove.

Prevažnú časť svojej tvorby venoval Pavol Markovič krajinomalbe. Vo svojich dielach zachytával nielen civilizačné premeny východného Slovenska, ale aj etnograficky významnú architektúru, ktorá v čase jeho tvorby pomaly zanikala. Silný vplyv ľudového rusínskeho umenia sa prejavoval v námetoch, ako aj vo farebnosti jeho diel, najmä v tempera. Jasně plné tóny žltej, modrej a fialovej v kontraste s čiernymi linkami dodávali Markovičovým krajinám expresívny ráz. Krajiny maľované pastelom ponímal dekoratívne. V jeho tvorbe bolo badať aj pointistické snaženia (obraz zložený z farebných bodov).

Okrem hlavných techník pastelu a tempery experimentoval autor aj v oblasti grafiky a intarzie. Okrajovo sa venoval olejomalbe, kde využíval tmenejšie a zemitejšie farby ako pri tempera. Z publikačnej činnosti Pavla Markoviča vynikajú etnografické monografie a snaha o vydávanie Národného kalendára pre rusínske etnikum.

EMIL SEMANCO

Tvorca koláží PhDr. Emil Semanco sa narodil 6. júla 1953 v Čertižnom. Vysokoškolské štúdiá ukončil v odbore výtvarná výchova, slovenský jazyk a literatúra na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove. V roku 1986 získal doktorát z dejín umenia.

Pracoval ako redaktor a riadiaci pracovník vo viacerých denníkoch a časopisoch. V Slovenskej televízii pôsobil na poste šéfredaktora spravodajstva. Od roku 1995 je členom Umeleckej besedy Slovenska, takmer desaťrocie vo vedúcej funkcii starostu. V súčasnosti pôsobí ako kurátor výstav, predseda medzinárodných festivalov a organizátor výtvarných sympózií. Zaoberá sa výtvarnou teóriou, úžitkovou grafikou a knižnou ilustráciou. Venuje sa aj publikačnej činnosti. Za obrazovo-dokumentárnu publikáciu Najkrajší kút získal Emil Semanco cenu Egona Erwina Kischu.

Spojenie umenia a literatúry objavil autor v technike koláží. Vo svojich dielach prináša divákovi surrealistické až fantazijné príbehy. Často v nich parafrázuje mytológiu, či známe výtvarné diela. Autor pútavo kombinuje maľované pozadie so starostlivo vybranými výstrižkami. Jeho práce sa vyznačujú precíznosťou a premysleným postupom. Materiál potrebný na vytvorenie koláže autor pripravuje aj niekoľko mesiacov.

Námety koláží čerpajú z vnútorného sveta človeka, z medziľudských vzťahov a pocitov, ktoré autor pretavuje do svojej vlastnej duchovnej výpovede. Svojou tvorbou nadväzuje na avantgardné smery, ale aj na kultúrne tradície Slovenska.

Mgr. Alžbeta Hal'ková

Železničná spoločnosť Slovensko, a.s. (ZSSK) ponúka prostredníctvom zmluvného partnera – Vihorlatského múzea v Humennom cestovanie vlakom spolu so zľavneným vstupným 15 % do expozícií múzea a skanzenu.

Zľavnené vstupné získavajú školy na základe zakúpenia produktu ZSSK – Skupina. Podmienkou je minimálny počet šiestich osôb. Ak si

VLAKOM DO MÚZEA

škola zakúpi tento produkt a cieľovou stanicou je Železničná stanica Humenné alebo Humenné mesto, po predložení cestovných dokladov v múzeu alebo v skanzene, získava

škola vyššie uvedenú zľavu na vstupom.

Zároveň je na základe týchto dokladov poskytnutá zľava na vstupnom na kryté a letné kúpalisko v Humennom a navyše je poskytovaná aj zľava na konzumáciu jedál a nápojov v reštaurácii Embassy na Železničnej stanici v Humennom.

Pri návšteve Vihorlatského múzea je možné využiť aj kultúrne poukazy.

PRÍBEH SKANZENU

Desaťročné výstavby

Príbeh skanzenu v Humennom sa začal písať 16. júna 1970, keď Rada Okresného národného výboru v Humennom svojím uznesením rozhodla o premiestnení dreveného kostolíka z Novej Sedlice do Humenného. Kúpna zmluva o predaji kostolíka medzi Okresným vlastivedným múzeom v Humennom a Pravoslávnu cirkevnou obcou v Novej Sedlici bola podpísaná 29. novembra 1970.

V rokoch 1973 – 1974 prebiehal po rozobratí kostolíka jeho presun a vystavanie v Humennom. Kostolík bol prvým objektom novovznikajúcej expozície ľudovej architektúry a bývania (skanzenu). O jej vzniku bolo rozhodnuté 11. októbra 1974. Rada ONV v Humennom schválila rozšírenie dovtedy vyčleneného pozemku pre výstavbu dreveného kostolíka o celú záhradu a bývalé skleníky grófa Andrassyho z dôvodu ďalšej výstavby expozície. Organizačne výstavbu riadila Okresná pamiatková správa v Humennom. Práce vykonávala Pridružená výroba Jednotného roľníckeho družstva vo Výrave a v Hostoviciach. Spolu bolo v tomto čase postavených 14 objektov.

Obytno-hospodársky dom z Kalnej Roztoky a obytný dom z Klenovej boli prvými vykupenými objektmi (v roku 1974), ktoré boli následne premiestnené a postavené v expozícii v Humennom (v rokoch 1975 – 1976). Posledným objektom, ktorý bol premiestnený do areálu v roku 1980 je obytno-hospodársky dom zo Zemplínskych Hámrov.

Múzeum prebralo stavebné práce pri výstavbe expozície dňa 9. septembra 1982. Počas výstavby boli pracovníkmi múzea zhromažďované exponáty pre interiérové vybavenie objektov. Expozícia bola verejnosti sprístupnená dňa 1. mája 1984. O dva roky neskôr sa v areáli skanzenu a kaštieľa konali oslavy Medzinárodného dňa múzeí. Podujatie v atraktívnom prostredí s kultúrnym programom a ukážkami starých remesiel navštívilo počas jediného dňa vyše dvetisíc návštevníkov.

Vo svojich počiatkoch sa nová expozícia stala pýchou

múzea a lákadlom pre návštevníkov. Expozícia ako jediná svojho druhu v regióne sa stala dejiskom folklórnych podujatí, školských výukových exkurzií a miestom odychu i poznávania.

Rozoberanie kostolíka v Novej Sedlici

Drevený kostolík sv. Michala archanjela v skanzene si pripomína 250. výročie postavenia

Drevený kostolík sv. Michala archanjela z Novej Sedlice zastupuje v Expozícii ľudovej architektúry a bývania Vihorlatského múzea v Humennom tradičnú sakrálnu architektúru. V pôvodnej lokalite bol postavený pred 250 rokmi v čase panovania Márie Terézie. V obci Nová Sedlica bol kostolík situovaný na vyvýšenine v blízkosti terajšieho cintorína.

Na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 20. storočia bol kostolík vo veľmi zlom technickom stave. Uchovanie pôvodnej drevenej sakrálnej stavby bolo riešené premiestnením do pripravovaného skanzenu v Humennom v rokoch 1972 – 1974. Pôvodne gréckokatolícky chrám je v súlade s cirkevným kánonom aj dnes orientovaný pozdĺžnou osou v smere vý-

chod – západ, pričom oltárna časť (svätyňa) je na východnej strane. Po transfere do Humenného sa v kostolíku v rokoch 1990 – 1998 konali pravidelné obrady pravoslávnej cirkevnej obce. Príležitostné obrady sa konajú niekoľkokrát v roku pri podujatiach Vihorlatského múzea. Kostolík je národnou kultúrnou pamiatkou.

Z architektonického hľadiska ide o zrubovú stavbu na kamennej podmurovke s drevenou šindľovou strechou. Hlavným stavebným materiálom zrubu je jedľové drevo. Krov a strešné šindle sú zo smrekového dreva, pričom všetky konštrukčné prvky boli pôvodne spájané iba drevenými klinmi. Nad každým z trojice

vnútorných priestorov je veža ukončená železným krížom. Najvyššia veža sa nachádza nad vstupnou časťou, ľudovo nazývanou babinec. Nad ním je situované medzipodlažie, tzv. chórus, z ktorého je možné po rebríku vystúpiť do zvonice. Najväčším priestorom pre laikov je centrálny umiestnená chrámová loď. Priestor

pre kňaza, svätyňa, je od ostatných častí oddelený pôvodným barokovým ikonostasom. Podstatnú časť svätyne chrámu zaberá originálny oltár, tiež nazývaný prestol. Ikonostas predstavuje najvýraznejšie architektonicky a výtvarne zdobený prvok interiéru. Precízna polychrómovaná drevorezba okolo jednotlivých ikon znásobuje celkový estetický výraz ikonostasu. Ikony sú usporiadané do piatich významovo nadväzujúcich, nad sebou usporiadaných radov.

(Pokračovanie na str. 6, 7)

PRÍBEH

Takmer zaniknutá pamäť

V priebehu deväťdesiatych rokov 20. storočia v skanzene došlo k rapidnej devastácii jednotlivých objektov, vystavovaných zariadení a zbierkových predmetov.

Celý areál pôsobil spustnutým dojmom. Na ploche sa nachádzalo množstvo rôznorodých divokých skládok. Drevené oplotenia a lavičky boli polorozpadnuté a zhnité, rovnako mlynské koleso a náhon, oboroh, úle a drevené časti mláťačky i vagónikov lesnej že-

lezničky. Kovové časti exponátov boli silno skorodované. Väčšina vonkajších omietok bola poškodená, z niektorých stien opadali celé časti. V havarijnom stave sa nachádzala väčšina slamených striech. Všetky vydláždené chodníky zarástli pažit'ou. Kvôli bezpečnosti návštevníkov sa uvažovalo o rozberaní jednotlivých objektov, prípadne aj úplnom uzavretí skanzenu pre verejnosť.

Návrat k prameňom

Myšlienka názornej prezentácie niekdajšieho života obyvateľstva regiónu prostredníctvom exponátov v skanzene, však rokmi dosiahla hodnoty vyššie, než len očakávanie záujmu o atrakciu. Príbeh skanzenu so svojou minulosťou a prítomnosťou symbolizuje „príbeh miesta“, jeho vstup do tvorby verejného života a ovplyvňovania budúcnosti vo vzťahu k procesom v spoločnosti. Skanzen sa stal autentickým prameňom regionálnej histórie, ktorý rozhodujúcou mierou zakladá i jeho súčasnú identitu.

Rekonštrukcia skanzenu predstavovala v prvých rokoch druhého tisícročia pre pracovníkov múzea prvoradú úlohu. V rokoch 2003 – 2013 prebiehali v areáli skanzenu každoročne obnovovacie práce. V prvom rade boli vysušené, ošetrované a zakonzervované ohrozené drevené zbierkové predmety. Tak tiež boli ošetrované kovové časti exponátov a tkaniny. Celý areál

bol kompletne vyčistený, vrátane studne a chodníkov. Boli vytvorené oddychové zóny a skultivovaný priestor provizórneho amfiteátru. Odstránené boli napadnuté a poškodené stromy a zamestnanci múzea svojpomocne vysadili desiatky nových drevín. Expozíciu oživilo nové lavičky a časť oplotenia, opravená bola vstupná strážna jednotka.

Zrekonštruované boli vagóniky a výhybka lesnej železničky, opravou prešlo mlynské koleso a náhon. Nevhodné betónové stožiare, ktoré v skanzene pôsobili mimoriadne rušivo, nahradilo moderné osvetlenie. Bol sprevádzkovaný protipožiarny vodovod. Upravila sa plocha betónového kruhu pre kultúrne podujatia, rozšírila sa ohrada pre zvieratá a boli osadené nové informačné tabule. Menej poškodené strechy na jednotlivých objektoch boli opravované svojpomocne. Práce zahŕňali očistenie krytiny, výmenu poškodených šindľov a dvojnásobný ochranný náter. V obytno-hospodárskych domoch z Výravy, Olšínkova a Zemplínskych Hámmrov a sýpkach z Výravy a Ruskej Volovej bola v rokoch 2012 a 2013 vykonaná kompletná oprava vnútorných i vonkajších omietok vrátane výmalby a náteru drevených konštrukcií. V spomínaných domoch boli reínštalované výstavy spracovania textilných vlákien, drevospracujúcich remesiel a hrnčiarstva.

Medzi najnáročnejšie práce patrili veľkoplošné opravy omietok a rekonštrukcie striech objektov, ktoré sa podarilo uskutočniť vďaka finančnej podpore Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a Prešovského samosprávneho kraja. Nové strechy boli zhotovené na ôsmich objektoch. Práce pozostávali z výmeny strešnej krytiny, strešného latovania, poškodených častí krovu a ochranného náteru. Mimoriadne náročná bola rekonštrukcia slamenej strechy dobovou technológiou na obytno-hospodárskom dome z Kalnej Roztoky a komplexná oprava strechy kostolíka v roku 2013. Rekonštrukčné práce prebiehali aj na najvyššej veži vo výške 18 m nad zemou.

SKANZENU

O krom každoročného programu osláv múzejníctva sa v skanzene pravidelne konajú podujatia zamerané na podporu ľudovej kultúry v oblasti ľudovej slovesnosti prostredníctvom vystúpení folklórnych súborov, interaktívne výukové programy zacielené na uchovávanie tradičných ľudových remsiel, výtvarný plenér INSITA podporujúci inšitných umelcov, ako aj ďalšie podujatia venované záujmovej ľudovej činnosti – Medová nedeľa, Deň svätého Huberta a podobne.

Oživená história – múzeum pre ľudí

Nové formy podujatí organizovaných v skanzene napĺňajú myšlienku regionálneho ukotvenia múzejných podujatí, a to spôsobom premostenia objektov umiestnených v expozícii s pôvodnými lokalitami a ich obyvateľmi. V rámci múzejného projektu Rodáci v skanzene po úspešnom podujatí „Nová Sedlica v skanzene“ (2011) boli v nasledujúcich rokoch spracované projekty „Zemplínske Hámre v skanzene“ (2012) a „Výrava a Olšinkov v skanzene“ (2013). Projekty určené primárne rodákovi a obyvateľovi obcí, odkiaľ pochádzajú objekty v skanzene, finančne podporila Nadácia SPP. Medzi jednotlivé aktivity projektov patrilo vytvorenie informačných panelov o objektoch v skanzene, ktoré boli inštalované v príslušných obciach, ale aj umiestnenie informácií o pôvodných lokalitách na objektoch v skanzene. V roku 2012 bola súčasťou projektu inštalácia novej výstavy hrnčiarstva

zadej. V uplynulom roku sa v rámci podujatia Výrava a Olšinkov v skanzene konala mimoriadna slávnosť, keď v kruhu rodiny a rodákov si občian z Olšinkova priamo v skanzene – v rodnom dome, pripomenul významné životné jubileum.

Podujatia vytvorili jedinečný priestor na stretnutia rodákov a obyvateľov obcí. Kulisy tu tvorili historicky autentické objekty z ich rodiska, ktoré sa stali súčasťou kultúrneho dedičstva. O obľube týchto podujatí svedčia ohlasy účastníkov a príslušných samospráv, ktoré sa podieľali na ich prípravách.

Hodnota pamiatky

V priebehu desiatich rokov intenzívneho záujmu múzea a jeho zriaďovateľa o zachovanie a zveľadovanie skanzenu v Humennom, nachádzame dnes humenský skanzen, ako jediný regionálny skanzen, zaradený do prezentácie prehliadača Googl-u.

Odpoveď na otázku – aká je v skutočnosti hodnota skanzenu – z pohľadu prezentácie mesta či regiónu, z pohľadu výchovno-vzdelávacej funkcie, etnografického významu, kultúrneho a osvetového, historického vnímania, či z pohľadu vynakladania finančných prostriedkov spoločnosti – nájdeme v samotnej podstate pamiatky.

Hodnota pamiatky spočíva vo vzťahu medzi hodnotnou skutočnosťou a tým, kto ju rozpoznáva, kto sa k nej hlási a je schopný aktívne ju hájiť. Záleží na jednotlivcoch a spoločnostiach v konkrétnych lokalitách a regióne – či dokážeme bohatstvo nášho spoločného kultúrneho dedičstva zodpovedne prevziať a uchovať.

Pripravili Vasil Fedič a Jozef Fundák

**Pozvanie na výstavy – MDM 2014
(18. máj – 30. jún 2014)**

Výstava „Pol'ovnícka tabuľa“ Slovenského národného múzea – Múzea Betliar predstavuje jedálenské a nápojové súpravy šľachtických rodov a spôsob úpravy pol'ovníckej tabule z obdobia 19. storočia.

Interaktívna výstava „Voda je život“ Vodárenského múzea v Bratislave názornou formou približuje význam vody v prírode a spôsoby jej ochrany. Obsahovo je výstava rozdelená do šiestich tematických častí zameraných na vysvetlenie kolobehu vody v prírode, ochranu vôd, význam vody pre rastliny a živočíchy, vplyv klimatických zmien, zdroje pitnej vody a problematiku znečistenia vodných zdrojov. Prostredníctvom názorných 3D pomôcok a ukážok predovšetkým detskí návštevníci majú možnosť zábavnou formou a hrami získať množstvo informácií.

Putovná výstava „Kamenný herbár“ Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi prezentuje skameneliny rastlín z obdobia stredných treťohôr. Viac než 140 exponátov rastlín zalísovaných v kameni pochádza z obdobia pred 13 – 14 miliónov rokov. Výstava zároveň umožňuje názorné porovnanie fosílií so súčasnými zástupcami flóry. Prezentované exponáty obohatené o obrazovú rekonštrukciu treťohornej krajiny dopĺňajú zbierkové predmety z prírodovedných fondov Vihorlatského múzea.

VIHORLATSKÉ MÚZEUM V HUMENNOM
Námestie slobody 1, 066 18 Humenné
tel.: 057 / 775 3176, tel./fax: 057 775 2240
E-mail: sekretariat@muzeumhumenne.sk
www.muzeumhumenne.sk

Program MDM 18. 5. 2014

PROGRAM V KAŠTIELI

14.00 – 18.00 hod.

Prehliadka expozícií a výstav:

Umelecko-historická expozícia

Sakrálna expozícia

Prírodovedná expozícia

Výstavy:

Pol'ovnícka tabuľa (stolovanie šľachticov)

Voda je život (interaktívna výstava)

Kamenný herbár (skameneliny rastlín)

18.00 hod.

Skupina historického šermu VIKOMT zo Sniny

PROGRAM V SKANZENE

14.00 – 18.00 hod.

prehliadka expozície

ukážky tradičných remesiel

jazda na koňoch

14.30 hod.

pravoslávna bohoslužba v kostolíku

sv. Michala Archanjela

16.00 hod.

Folklorná skupina Ubl'anka z Uble

Mužská spevácka skupina Rusinija z Humenného

Celodenná vstupenka:

Kaštieľ: dospelí 3 € / deti 1€

Skanzen: dospelí 3 € / deti 1€

Tešíme sa na Vašu návštevu

NÁVŠTEVNÉ HODINY

Počas sezóny: od 1. mája do 31. októbra

EXPOZÍCIE A VÝSTAVY V BUDOVE KAŠTIEĽA

Pondelok 09.00 – 16.00 hod.

Utorok – Piatok 09.00 – 17.00 hod.

Sobota – Nedeľa 14.00 – 18.00 hod.

EXPOZÍCIA ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY A BÝVANIA

Pondelok – Nedeľa 09.00 – 18.00 hod.

Mimo sezóny od 1. novembra do 30. apríla

VÝSTAVY V BUDOVE KAŠTIEĽA

Pondelok – Piatok 09.00 – 15.00 hod.

Sobota – Nedeľa zatvorené

EXPOZÍCIE V BUDOVE KAŠTIEĽA A SKANZEN

otvorené len pre vopred ohlásené návštevy (min. 5 osôb)

